

GENÇ CUMHURİYETİN ÜTOPYASI: “GÜRBÜZ TÜRK ÇOCUĞU”

*Alev SINAR ÇILGIN**

ÖZET

Gürbüz Türk Çocuğu Dergisi, Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin çıkardığı bir dergidir. 1926-1935 yılları arasında yayınlanmıştır. Dergi 1931'e kadar hem çocuğa hem de anne, baba, öğretmen ve çocuğun yetiştirilmesiyle ilgilenen herkese seslenir. 1931'den sonra ise hedef kitle yavaş yavaş yetişkinler olur.

Dergi bir taraftan hükümetin çocuk politikasına yön verir, diğer taraftan da devletin çocuğa verdiği büyük önem ve değeri yansıtır.

Derginin geniş bir yazar kadrosu vardır. Bu kadro içinde Türk edebiyatının tanınmış isimleri de yer alır. Yazarlar çocuk sorununa gelecek açısından bakarlar. Toplumdaki kimsesiz çocukları koruyan Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne yardım çağrısında bulunurlar. Amaç sadece biyolojik açıdan sağlıklı çocuklar yetiştirmek değildir. Cumhuriyeti yaşatacak bireyler yetiştirmeyi hedeflerler.

Anahtar Kelimeler: *Cumhuriyet, çocuk, istikbal, Himaye-i Etfal.*

ABSTRACT

The Utopia of The Young Republic: "Healthy Turkish Child"

Gürbüz Türk Çocuğu is a monthly journal that has been published by the "Himaye-i Etfal Cemiyeti" between 1926 and 1935. From the first day it has been started to 1931, it has addressed to the children and to the

* Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

parents, teachers and anybody who concerns with the education of children. Beginning from 1931 the journal has targeted the adults only.

The journal has aimed to guide the children policy of the government and has also reflected the importance and the value of children.

The wide writer staff including the famous names of the Turkish Literature, have concerned the children as future's builders and have asked the public to help and donate to Himaye-i Etfal Cemiyeti. Their main objective has not only been to grow biologically healthy but also well educated children to protect and maintain the young republic.

Key Words: Republic, child, future, Himaye-i Etfal.

Çocuklar hakkındaki bir gelecek kurgusu, ister istemez, toplumun bütünü için yapılan bir gelecek kurgusudur. Cumhuriyetimizin kurucuları, cumhuriyet idaresinin sürekliliğini teminat altına alabilmek için çocuklar üzerine bir siyasi icraat yapılması gerektiğini gayet iyi biliyorlardı. Bu yazıda açıklanacağı üzere onların hedefi yalnızca biyolojik açıdan sağlıklı çocuklar yetiştirmek değildi; aynı zamanda cumhuriyeti yaşatacak yetenekler yetiştirmek, daha geniş bir ifadeyle “cumhuriyeti” politik açıdan anlamlı kılacak bir “vatandaş / yurttaş” tipi yetiştirmektir. Elinizdeki yazı cumhuriyetin kurucularının böyle bir “ütopyalarının” olduğunu bilmek bakımından önemlidir. 2000’li yıllarda kurucuların varislerinin bu ütopyayı ne kadar realize ettikleri sorusu tartışmaya açıktır.

Çocuk Esirgeme Kurumu’nun nüvesi olan Himaye-i Etfal Cemiyeti ilk olarak 1908 yılında Kırklareli’nde kurulmuştur. Cemiyet bu tarihte mahalli bir kuruluştur. Faaliyetini Balkan Savaşı’na kadar sürdürür. 1917 yılında şehit çocuklarına sahip çıkmak amacıyla İstanbul’da daha örgütlü bir cemiyet tesis edilir. Kırklareli’nde kurulmuş olan cemiyet de İstanbul’daki cemiyete katılır¹. Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin resmi olarak kuruluşu ise Haziran 1921’dir. Halk örgütlenmesinin bir neticesi olan cemiyet, Ekim 1921’de faaliyete geçer². Kısa sürede kurumsallaşır. Ülke geneline yayıldığı gibi yurt dışında da şubeler açar. Kuruluşundan itibaren Mustafa Kemal Atatürk’ün gönülden desteklediği bu sosyal hizmet kurumu, Atatürk’ün çocuklara duyduğu sevginin de timsali olur³.

¹ bkz. Hasan Albayrak, “Himaye-i Etfal Cemiyeti”, *Tarih ve Toplum*, C 9, S 52, Nisan 1988; Cüneyd Okay, *Belgelerle Himaye-i Etfal Cemiyeti (1917-1923)*, Şule Yay., İstanbul, 1999.

² *Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu*, Ay Yıldız Mat., Ankara, 1959, s. 5.

³ bkz. Cemil Sönmez, *Atatürk ve Çocuklar*, Ajans-Türk Mat., Ankara, 1992.

Himaye-i Etfal Cemiyeti sadece vatan için canını verenlerin çocuklarına sahip çıkmakla kalmamış, yurt içi ve yurt dışından topladığı yardımlarla⁴ korunmaya muhtaç bütün çocukların muayene ve tedavilerini üstlenmiş, onlara para yardımında bulunmuş, yiyecek yardımı, süt dağıtımı, doğum yardımı, okul malzemelerinin temini, kimsesiz çocukların okullara yerleştirilmesi, çocuk bahçelerinin ve çocuk kütüphanelerinin açılması gibi pek çok hizmette bulunmuştur⁵. Himaye-i Etfal ya da sonraki adıyla Çocuk Esirgeme Kurumu devletin ve halkın desteği sayesinde gerçekleştirdiği bu hizmetleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal hizmetler alanında takip edeceği yolu da aydınlatmış olur.

Cemiyet sistemli bir yayın faaliyeti ile özellikle anne ve çocuklara ulaşmayı ve bu yayınlarla kendini geniş kitlelere tanıtmayı hedeflemiştir. Bu yayınlar içinde *Çocuk Mecmuası*, *Ana Mecmuası*, *Çocuk*, *Çocuk ve Yuva*, *Gürbüz Türk Çocuğu*, *Türk Kadını*, *Çocuk Haftası* gibi süreli yayınlar dikkat çekicidir. Biz bu yazıda Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin 1926-1935 yılları arasında yayınladığı *Gürbüz Türk Çocuğu* isimli dergi ve bu dergiden hareketle genç Türkiye Cumhuriyeti'nin çocuğa verdiği önem ile çocuk politikasının bir süreli yayına nasıl yansıdığını göstermeye çalışacağız⁶.

Gürbüz Türk Çocuğu dergisinin imtiyaz sahibi, cemiyetin kurucusu ve genel başkanı olan Kırklareli mebusu Dr. Fuad Mehmet Bey'dir (Fuat Umay)⁷. Derginin mesul müdürü Dr. Ali Vahit Bey'dir. Dokuz yıl boyunca

⁴ Sabiha Sertel hatıralarında Dr. Fuad Bey'in savaş yıllarında New York'a gidişini ve orada yaşayan Türkler'in Himaye-i Etfal cemiyetine yaptıkları yardımı anlatır. Fuat Bey yüz bin doların üstünde (o tarihte bu meblağ bir milyon Türk lirasından fazladır) bir parayla ülkeye dönmüş ve para cemiyetin açtığı hastahane, bakım evleri, çocuk yuvaları için harcanmıştır (Sabiha Sertel, *Roman Gibi*, Belge Yay., İstanbul, 1987 (2.baskı), s. 56). Bu örnek bile cemiyetin yurt dışındaki faaliyetinin ciddiyetini göstermektedir.

⁵ bkz. Ethem Çengelci, *Cumhuriyet Türkiyesinde Sosyal Hizmetlerin Örgütlenmesi*, Şafak Mat., Ankara, 1996

⁶ Bu dergiyi tanıtıcı mahiyette bir yazı vardır (Elif Konar, "Çocuk Siyaseti ve Gürbüz Türk Çocuğu Dergisi", *Tarih ve Toplum*, C.40, S.235, Temmuz 2003, s.20-22). Ancak bu yazıda derginin sadece 1926-1928 arasındaki faaliyetinden kısaca söz edilmiş ve derginin içeriğinden ve tanınmış yazar kadrosundan söz edilmemiş, yaygın eğitimi hedefleyen *Gürbüz Türk Çocuğu* bir aile dergisi olarak gösterilmiştir.

⁷ Kırklareli'de belediye doktoru iken Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin tohumunu atan, cemiyet kurumsallaştıktan sonra başkanlığını üstlenen Fuat Umay için bkz. Veysi Akın, *Bir Devrin Cemiyet Adamı Doktor Fuat Umay*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2000; Fuat Umay'ın Çocuk Esirgeme Kurumu'nun hizmetleri hakkında verdiği bilgi için bkz. "Çocuk Esirgeme Kurumu 25 Yılda Neler Yaptı", *Türk Kadını*, C 3, S 4, Haziran 1946, s.4-6

her ay yayınlanan derginin sadece Türkiye’de değil yurt dışında da okuyucusunun bulunduğu kapaktaki abonelik koşullarını bildiren ilândan anlaşılmaktadır:

“ *Abone Şerâiti*

Türkiye için seneliği 200 kuruş

Hariç: Dolar - Şilin – Fırak

2 8 30

Ecnebi memleketlere posta ücretlerinin fazlalığı bu tebeddülî mecbûrî kılmıştır”.

Yayınlanmaya başladığı tarihten 1931’e kadar hem çocuğa hem de öncelikli olarak anne, ardından da baba- öğretmen ya da çocuğun yetiştilmesiyle ilgilenen herkese seslenen derginin hedef kitlesi bu tarihten sonra yavaş yavaş sadece yetişkinler olmaya başlar. Himaye-i Etfal Cemiyeti toplumda üstlendiği misyonu bu dergi vasıtasıyla halka duyurur. Dergi bir taraftan cemiyetin hükümetin çocuk politikasına yön verme çabasının bir parçasıdır, diğer taraftan da devletin çocuğa verdiği büyük önem ve değeri yansıtır. Sağlıklı ve iyi yetiştirilmiş çocuk ile ülkenin istikbali arasındaki bağlantı, himayeye muhtaç çocukların durumu, çocuğun beden ve ruh sağlığını korumak için neler yapmak gerektiği ve vatana faydalı evlât yetiştirmek için dikkat edilmesi gereken hususlar yetişkinlere yönelik yazılarla vurgulanır. Çocuklar için kaleme alınan masal, hikâye, şiir, tiyatro gibi türlerle de millî bilinç, vatan sevgisi, insan sevgisi, acıma duygusu, yardımlaşma, ailenin önemi, arkadaşlık, çalışmak, tasarruf gibi ferdin toplum hayatına uyum gösterebilmesi, özel hayatında huzuru yakalayabilmesi ve iyi bir vatandaş olabilmesi için gerekli olan mesajlar verilir. Derginin kapağında yazılı olan “*Çocukluğun sıhhi, terbiyevî inkişâfına yardım eder*” cümlesi derginin tüm içeriğini özetlemektedir.

Derginin geniş bir yazar kadrosu vardır. Bu kadro içinde sadece o dönemin değil Türk edebiyatı ve Türk fikir hayatının tanınmış isimleri de yer alır. Bu isimlerden bir kısmı sürekli, bir kısmı dönem dönem dergiye yazı göndermişlerdir. Bir kısmının ise sadece bir ya da iki sayı adı geçer: Abdülhak Hamid (Tarhan), Afife Celâl, Ağaoğlu Ahmet, Ahmet Rasim, Aka Gündüz, Akçuraoğlu Yusuf, Ali Suat, Behçet Kemal (Çağlar), Celâl Sahir (Erozan), Cenap Şahabettin, Emin Recep, Emin Şükrü, Enis Behiç (Koryürek), Ercüment Ekrem (Talû), Fâik Ali, Falih Rıfki (Atay), Faruk Nafiz (Çamlıbel), Ferit Celâl, Halide Nusret (Zorlutuna), Halit Fahri (Ozansoy), Hikmet Şevki, İbrahim Alâaddin (Gövsâ), İhsan Ragıp, İsmail Hakkı (Baltacıoğlu), İsmail Safa, Kazım Nami (Duru), Kilisli Rıfat, M. Zekeriya (Sertel), Mahmut Yesari, Mehmet Nureddin, Munis Fâik, Mejdî Sadrettin,

Mustafa Şefik (Tunç), Münir Hayri (Egeli), Nahit Ali, Nahit Sırrı (Örik), Nebahat Hamid, Necdet Rüşdü, Nurullah Ata (Ataç), Ömer Bedrettin (Uşaklı), Reşat Nuri (Güntekin), Sabiha Zekeriya (Sertel), Selim Sırrı (Tarcan), Server Ziya, Süleyman Nazif, Şükûfe Nihal (Başar), Vedide Baha (Pars), Veled Çelebi, Yahya Saim, Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Yusuf Ziya (Ortaç), Zeki Mesud, Dr. Ali Fuad, Dr. Ali Şükrü, Dr. Fatma Reşid, Dr. Fuad, Dr. M. Nihat, Dr. Mustafa Şakir, Dr. Rıza Tahir

Teşrin-i Evvel 1926'da yayına giren dergi ilk sayıda "Milli Siyasetlerin En Mühimi Çocuk Siyasetidir" başlığı ile bir ülkenin geleceğinin teminatının çocuk olduğunu belirtir. Sınırların güvende olması için doğru bir çocuk siyaseti izlenmelidir. "*Sakarya ne ise Türk çocuğu odur*" diyen dergi izlenmesi gereken çocuk siyasetini şöyle özetler: "*Çocuk düşmanlarına ilân-ı harp! Çocuk düşmanlarına ilân-ı harp için umûmi ve daimi seferberlik!*" Nasıl Sakarya Savaşı Milli Mücadele'nin dönüm noktası ise hür ve müstakil Türkiye Cumhuriyeti'nin de kaderi çocuğa yapılacak yatırım, verilecek önem ve emeğe bağlıdır. O halde çocuğa zarar verecek her durumun önü alınmalıdır. Dergi özellikle Türk milletinin üst üste yaşadığı savaşlar dolayısıyla azalan nüfusun artması için büyük gayret harcar, tıpkı dönemin diğer süreli yayınlarında olduğu gibi doğumları hemen her sayıda teşvik eder. Çocuk ölümlerinin önüne geçmek için halkı bilinçlendirmeye çabalar⁸.

Dergide yazıları yayınlananlar arasında özellikle doktorlar çocuğun vücût ve ruh sağlığı için dikkat edilmesi gereken hususları anlatırlar. Çocuğun iyi gıda alması,⁹ açık havaya çıkartılması, oyun ve jimnastiğe mutlaka zaman ayrılması¹⁰, temizliğine ve kıyafetlerine özen gösterilmesi¹¹,

⁸ Teşrin-i Evvel 1927'de yayınlanan 13. sayı tamamen nüfus meselesine ayrılmıştır. Halk nüfus sayımına katılmaya teşvik edilmiş, nüfusun artmasının ülke için önemi anlatılmış ve İsmet Paşa'nın konuyla ilgili mesajı yayınlanmıştır. "Milletlerin En Büyük Derdi Çocuksuzluk" (S 2, Teşrin-i Sani 1926); "Çocuklarımızı Ölümünden Kurtarmak İçin Kalplerimizi Seferber Edelim", Dr. Fatma Reşid, "Çocuk Ölümüyle Mücadele" (S 4, Kanun-ı Sani 1927) gibi yazılarla nüfus meselesi sık sık ele alınır. Çok çocuklu ailelerin resimleri yayınlanır ve bu aileler örnek gösterilir.

⁹ "Annelerle Çocuklar İçin Sıhî Öğütler", S 4, Kanun-ı Sani 1927; "Çocuklara Hangi Gıda İntihab Olunmalıdır?", S 11, Ağustos 1927; Dr. Ali Şükrü, "Anne Sütünden Mahrum Olan Çocukları Beslemek Usulü", S 12, Eylül 1927; Hikmet Şevki, "Çocuğun Gıdası", S 19, Nisan 1928; "Çocuğunuzun Zekâsı Gıdasına Bağlıdır", S 34, Temmuz 1929 vb.

¹⁰ Selim Sırrı, "Yavrularımıza Oyun mu Oynatalım, Jimnastik mi Yaptıralım?", S 3, Kanun-ı Evvel 1926; "Çocuk Parkları", S 6, Mart 1927; "Açık Havada Çocuk Oyunları", S 9, Haziran 1927; Dr. Fatma Reşid, "Zayıf Çocuklara Oyun ve Jimnastik", S 10, Temmuz 1927; Emin Şükrü, "Çocukları Spora Nasıl Alıştırmalıdır?", S 18, Mart 1928; "Çocuklarınıza Güneş Banyosu Yaptırınız", S

şımartılmaması ona sevgi ve şefkatle yaklaşım sert muamele edilmemesi, ebeveynin davranışlarıyla örnek olması¹², suç işlemekten korunması¹³, çocuğun cinsel eğitiminde bilinçli olunması¹⁴, hasta çocuğun bakımı¹⁵ üzerinde sık durulan konulardır. Çocuk bakımının fenne uygun olması için yayın yapan dergi batı, özellikle de Amerika’da çocuğa verilen önemden bahsederek ülkemizdeki çocukların standartlarının batı seviyesine çekilmesi gerektiğini vurgular¹⁶. Himaye-i Etfal Cemiyeti ülkedeki sağlıklı ve gürbüz çocukları teşhir ve böyle çocukların sayısını arttırabilmek amacıyla “Gürbüz Türk Çocuğu Yarışması” düzenlemiştir. Başta İsmet İnönü’nün oğlu Erdal (İnönü) olmak üzere *Gürbüz Türk Çocuğu Dergisi*’nde yüzlerce sağlıklı çocuğun resmi, boyu-kilosu ve beslenme şekli¹⁷ açıklayan kısa birer yazıyla birlikte yayınlanır. Yarışmanın İngiltere’de yapılan “Asrî Çocuk

34, Temmuz 1929; Kazım Nami, “Çocuklarımız için Şehir ve Kasabalarda Büyük Geniş Temiz Bahçelere Ve Oyun Yerlerine İhtiyaç Vardır”, S 41, Şubat 1930 vb.

¹¹ Dr. Ali Şükrü, “Sıhhî Çocuk Çamaşırları Nasıl Olmalı?”, S 6, Mart 1927; Hikmet Şevki, “Çocuğun Telebbüs Tarzı”, S 30, Mart 1929; Dr. M. Nihat, “Çocuk Nasıl Giydirilmeli?”, S 34, Temmuz 1929 vb.

¹² “Çocuklarınızla Dost Olunuz”, S 2, Teşrin-i Sani 1926; “Sinirli Çocukları Nasıl İdare Etmeliyiz?”, “Çocuğun Psikolojisi”, S 3, Kanun-ı Evvel 1926; “Ebeveynin Günahları”, “Çocuğun Ayna Gibidir İyi Bak İyi Gör İyi Göstersin”, “Çocuğunuza Rehber Olunuz”, S 4, Kanun-ı Sani 1927; Ahmet Rasim, “Çocuk Ne Bilir?” S 5, Şubat 1927; Belkıs Halim, “Çocuklarda Tezahür Eden Sinirin Nevileri”, S 6, Mart 1927; “Aile Saadetinin Temellerinden Birisi de Annelik Sanatını Bilmektir”, Emin Şükrü, “Çocuk Yetiştirmek Büyütmek İnce Bir Sanattır”, S 11, Ağustos 1927 vb.

¹³ “Çocuklar Ne Vakit ve Niçin Çalarlar?”, S 16, Kanun-ı Sani 1928; Feridun Vecdi, “Cigara İçen Çocuklar”, S 18, Mart 1928; Azize Reşid, “Çocuk ve Ceza”, S 19, Nisan 1928; Fuat Refik, “Mahkûm Olan Çocuklara Tatbik Edilen Usuller”, S 25, Teşrin-i Evvel 1928; Dr. Mustafa Şakir, “Mücrim Çocuklar” (tefrika), başlangıç S 34, Temmuz 1929 vb.

¹⁴ Selim Sırrı, “Çocuklarımızın Cismanî ve Manevî Terbiyesi”, S 18, Mart 1928; “Genç Kızları İstikbal için Nasıl Terbiye Etmelidir?”, S 20, Mayıs 1928; Nebahat Hamid, “Ana ve Oğul”, S 29, Şubat 1929; Dr. Ali Fuad, “Çocuklara Cinsi Terbiye Nasıl Verilir?”, S 34, Temmuz 1929; “10- 13 Yaşında Kızınız Var mı?”, S 41, Şubat 1930 v.b.

¹⁵ Nahid Ali, “Sokakta Oynayan Hastalıklı ve Cılız Çocuklar”, S 19, Nisan 1929; Dr. Rıza Tahir, “Hasta Çocuğun Bakım Yolları”, S 20, Mayıs 1928 vb.

¹⁶ Dr. Fuad, “Amerika’da Çocuklar Saltanat Sürüyorlar”, S 4, 1927; M. Zekeriya, “Amerika’da Himaye-i Etfal ve Çocuk Haftası”, fevkalâde nüsha, Nisan 1927; “Almanya’da Köy Çocuklarının Eğlenceleri”, “Amerika’da Oyun Mektepleri”, S 15, Kanun-ı Evvel 1928; Sabiha Zekeriya, “Yatı Mekteplerinin Gayesi”, S 41, Şubat 1930 vb.

¹⁷ Bu çocukların genellikle anne sütüyle beslendikleri ifade edilmektedir.

Müsabakası” örnek alınarak düzenlendiği anlaşılmaktadır¹⁸. Yarışma birkaç yıl tekrarlanır. Dergi çocuğa sanat eğitimi verilerek estetik açıdan geliştirilmesi¹⁹ ve zihni gelişimi için kitap okutturulması²⁰ gerektiğine de işaret eder.

Dergi sütunlarında en fazla göze çarpan Himaye-i Etfal Cemiyeti’ne yardım çağrısıdır. Bu çağrıyı yapanların arasında edebiyatımızın ve fikir hayatımızın mühim simalarının yer alması dikkat çekicidir.

Cemiyete destek verenlerin başında devrin en yaşlı yazarı Abdülhak Hamid yer almaktadır. *Gürbüz Türk Çocuğu Dergisi*, 77. yaşına girmesi münasebetiyle şairi tebrik etmiş ve ona çocuk hakkında bazı sorular sormuştur. Hamid de dergiye gönderdiği bir mektupta teşekkür ederek sözlerine başlar. Onu en çok üzen, bakımsızlık yüzünden ölen çocukların sayısının fazlalığıdır. Bu ölümler gelecekte ülkeye hizmet edip yön verecekleri yok etmektedir. Meseleye bu açıdan bakan şair, her zaman olduğu gibi tezat teşkil eden ifadeler kullanarak çocukla ilgili düşüncelerini dile getirir. Mektup “Dahi Şairimizin Cemiyetimiz ile Mecmuamıza İltifatları” (S 6, Mart 1927, s.1-2) başlığıyla yayınlanır:

“Minnetdâr-ı iltifâtı olduğum efendim,

Yetmiş yedinci sâl-i hicrî-yi hayatıma erdiğimden dolayı vâki olan lutufkârane tebrikâtınızdan çok mütehassis oldum. Hâsseten arz-ı teşekkürât ederim. Bu taltifât bendeniz için pek kıymetli mükâfâtır.

Türk Çocuğu mecmuasına bir hizmet-i kalemiyyede bulunmaktığım hakkındaki emrinize gelince, malûm-ı âlileri olduğuy vechile mevzû çok mühim ve müessirdir. Lâkin yetmiş yedi yaşında bulunan bir âcizden öyle hizmet ibrâzına nasıl cesâret beklenir? Onda mukadderinden ziyâde mazeret vardır. Binâenaleyh hâl ü sâlimin müsâid olduğuy bir zamanda emrinizi ifâ etmeği vaad ile iktifâ edeceğim. Yalnız ser-levha-i eserde münderic olan “çocuklarımızın yüzde yetmiş ölüyor” sözünden müteallim oldum. Bu bir kara haberdur. Hâlbûki o zâyî olan çocukların herbiri bir istikbâl müjdecisi

¹⁸ “Çocuk Müsabakası Neticeleri”, S 10, Temmuz 1927

¹⁹ Nureddin İbrahim, “Çocuk ve Resim”, S 29, Şubat 1929; Nureddin İbrahim, “Çocuklarda Güzel Sanatlar Hissî”, S 30, Mart 1929; Mediha Midhat Ömer, “Sinema ve Çocuklarımız”, S 33, Haziran 1929; Nusret Kemal, “Çocuk ve Sinema”, S 41, Şubat 1930; Server Rifat, “Sinema ve Çocuk”, S 43, Nisan 1930 vb.

²⁰ “Küçük Çocuklara Kitaplar”, S 24, Eylül 1928; İbrahim Necmi, “Çocuk Edebiyatı Nasıl Vücut Buldu, Nasıl İlerler?”, S 26, Teşrin-i Sani 1928; “Çocuklarımız Ne Okuyorlar?”, S 34, Temmuz 1929; İsmail Hakkı, “Çocuk Kitapları”, S 95, Birinciteşrin 1934 v.b. Dergide Himaye-i Etfal Cemiyeti külliyatı içinde çıkan çocuk kitapları da tanıtılır.

olmak lâzım gelirdi. Bu zâyi-yi uz mânın esbâb-ı tahaddüsünü heyet-i ictimâiyyemizin ihmâlinde, çâre-i âfisini de cemiyet-i hayriyyenin muvaffakiyyetinde aramalıyız. Bir çocuğun sefil kalması hem sıhhat-i bedenîye hem de sıhhat-i fikriyyeden mahrûm, her cihetle alîl kalması demektir. Öyle olduğu içindir ki bir yerde dediğim gibi:

Etfal, o hilkaten mütehakkim sigar-ı nâs

Ekser hatalarıyla büyürler zamânede

Sefâlet yahud muhit-i cehâlet onu şekâvet ve cinâyete kadar her türlü tecâvüzâta sevk edebilir. Şübhe yoktur ki dört beş yaşına basmış olan bir erkek çocuk tab'an mütehakkimdir. Yapmaktan ziyâde yıkmaktan hazzeder. Sahte bir kahramandır. Bununla beraber mazûr ve masûmdur. Çünkü çocuktur. Bir hükümdar ki ona hiçbir vakitte biat etmemeliyiz fakat bir masûm ki onu dâimâ şâyân-ı merhamet ve şefkat bulmalıyız.

İşaret buyuruyorsunuz ki –çocuk bir cihandır²¹- demişim. Belki de doğru söylemişim. Çünkü o küçük insan bir büyük adam olabilir. Âlemde gûn a gûn inkılâblara pîşvâ olan dahiler de vaktiyle birer çocuk idiler, değil mi efendim? Yüzde yetmiş ölen bu hayat u memat mübtedîlerini düşündükçe felsefî bir fikr ü nazarla söylenmiş olan

Azâde olaydılar seferden

Bir ordu çıkardı bir neferden

beyitini der-hâtır ediyorum. Kimbilir o yetmiş çocukla beraber ne kadar istikbâl hârikaları gömülmüş ve ne kadar sökecek şafaklar sönmüştür ve onların içinde bilmem nasıl diyeyim, belki de bir tıfl-ı ekber, defîn-i makber!

İnsanın hilkatinde çocukluk masûmiyyeti olduğu gibi behîmi bir vahşet de vardır.

Melek de yani insandır bugün şeytan da insandır. Ve Rahmân'a bir hikmet-i ilâhiyye olarak rivâyet olunduğuna göre insaniyyet mahzâ o masûmiyyet sâyesinde pâyidâr oluyormuş, yoksa çoktan gazab-ı kahharhanesine uğrayarak târûmâr olurmuş. Her hâlde bu rivâyette bir hikmet, bir ders-i şefkat vardır. Rabbaniyyete iktidâen insaniyyet de masûmiyyete şefk ve rahîm olmalıdır. Çocukların maddî ve manevî gıdaları temin olunmalıdır. Bu yolda pîşvâ olan müessesenizi vicdânî bir mabed ve medenî bir mebnâ-yı mesûbât addeder ve müessislerini kemâl-i hürmetle tebrik eylerim efendim.

Maçka Palas 12 Şubat 1927''

²¹ Hamid'in bu sözü derginin Şubat 1927 tarihli 5. sayısının kapağında yer alır.

Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne destek veren yazarlar çocuk bayramı dolayısıyla Nisan 1927 tarihli "fevkâlâde nüsha"da bir araya gelmişler ve vatandaşları bu cemiyete yardıma davet etmişlerdir. Derginin bütün sayıları arasında en çarpıcı olanı ve üzerinde geniş olarak durulması gerekeni, bu sayıdır. 23 Nisan 1924 tarihinde çıkan *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde "Bugün yavruların rozet bayramıdır" cümlesiyle ilk defa bayram olduğu vurgulanan bu gün, Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne yardım kampanyası şeklinde başlamıştır. 1929'dan itibaren de Nisan ayının 23ünü içine alan hafta çocuk haftası olarak kabul edilmiştir. Böylelikle Türkiye Cumhuriyeti çocuğuna bayram armağan eden ilk devlet olma özelliğine sahip olmuştur²².

Gürbüz Türk Çocuğu'nun Nisan 1927 tarihinde neşr edilen sayısının kapağında "Çocuk gününe mahsus fevkâlâde nüsha" ifadesinden sonra "23 Nisan Türkler'in Kurtuluş Günü ve Çocuk Günüdür" cümlesi yer alır. Bu nüshada Ahmet Rasim, Ağaoglu Ahmet, Akçuraoglu Yusuf, Cenap Şahabettin, Süleyman Nazif, Halide Nusret, Şükûfe Nihal, Ruşen Eşref, İbrahim Alâaddin, Veled Çelebi, Sabiha Zekeriya ve Aka Gündüz 23 Nisan'ın Türk milletinin hayatındaki yerini ve Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin fonksiyonunu anlatırlar.

İlk yazı "23 Nisan" başlığı ile Ahmet Rasim'e aittir. Bağımsızlığın millet olabilmek için şart olduğunu belirten Ahmet Rasim, milletlerin devamının istikbali teminat altına almakla mümkün olabileceğini dile getirir: "*İstikbaline sahip olmak isteyen ve bu yolda her türlü fedakârlığı göze alduran milletlerdir ki asırların tarihiyle beraber yürürler, coğrafyalarında, haritalarında isbat-ı mevcûdiyet etmeye muktedir olurlar*" (Nisan 1927, s.10). İstikbalin garantisi çocuktur. O halde çocuklara sahip çıkmak, vatan evlâdlarına kimsesizliği, çaresizliği, sefaleti yaşıtmamak lâzımdır²³.

²² bkz. İffet Aslan, "Dünyanın İlk Çocuk Bayramı 23 Nisan ve Uluslar Arası Çocuk Yılı", *Belleten*, S 183, Temmuz 1982, s. 567- 593

²³ Ahmet Rasim Mayıs 1927 tarihli 8. sayıda da "Çocuk Günü Düğün Günü" adlı yazıda 23 Nisan kutlamalarını anlatır ve cemiyetin çalışmalarından bahseder. "Gıdasız Çocuklar"da (S 6, Mart 1927) yetim olduğu için Darüşşafaka'da okuyan Ahmet Rasim kendi öğrencilik yıllarına uzanır. O dönemde hayır yapmak isteyenler öksüz ve yetimlere yemek dağıtıp, onları giydirmişlerdir. Bu yardımlardan yararlanarak büyüyen yazar halkı eskiden olduğu gibi yine yetim ve kimsesiz çocukları sevindirmeye ve bu amaçla kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne destek olmaya çağırır. "Hem Kekeme, Hem Dığdıği, Hem Hım Hım" (S 16, Kanun-ı Sani 1928) adını taşıyan yazıda ise annelere seslenir. Kocakarı ilaçlarına müracaat etmeden hasta çocuğu hemen doktora götürmek gerektiğini, çocuğun başına gelen kazaları nazar değmesine bağlamanın boşluğunu anlatır. Yazarın çocuk sevgisi, en fazla, torunu Azra'yı anlattığı "Cici Kızım Azra"da (S 8, Mayıs 1927) hissedilmektedir.

Ağaoğlu Ahmet, “Çocuk Günü” isimli yazıda “Sağlam vücûdlu, sağlam ruhlu ve sağlam kalpli çocuklar yetiştirmek sanatını benimsemiş olan milletlere ne mutlu” (Nisan 1927, s.11) diye seslenir. Türkler’in çocuğu her zaman sevdiğini, çocuğa önem verdiğini anlattıktan sonra Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin sadece kimsesiz çocuklara ve şehitlerin yadigarlarına kucak açmakla yetinmediğini, Türk halkına çocuk bakımı ve eğitimini de öğrettiğini ifade eder. Bu cemiyet sayesinde toplumda otoriteye dayanan eğitim anlayışı değişmeye başlamış²⁴, çocuğun ihtiyaçları ve kendine ait bir dünyası olduğu anlaşılmış ve eğlendirerek öğretme esası benimsenmiştir. Ahmet Ağaoğlu 23 Nisan’da bütün Türk çocuklarının bir araya getirilerek aralarında ortak bir ruhun oluşturulmasını milletin istikbali için son derece faydalı bulur: “*Bu aziz günde memleketin muhtelif yerlerinde hürriyet ve cumhuriyetin temini için canını feda etmiş olan şehitlerin yetimleri ve bîkes kalmış olan vatan yavruları ile diğer çocuklarımız birleşerek hürriyet şarkısını terennüm, büyük Gazi’yi hürmetle ve muhabbetle yâd, millî ediblerimizden parçalar inşâd ve çocuk hayatından alınmış oyunlar ile rakslar icra ederek sürûr ve neşe içinde maşerî bir hayat yaşayacaklar! Milli tesânüd ve milli birlik nokta-i nazarından ne kadar faziletkâr bir teşebbüs!*” (s.11) Türkçülük hareketi içinde mühim yer tutan Ahmet Ağaoğlu, Türkçülüğün programı ile 23 Nisan’ın çocuk bayramı olarak kutlanmasının birbiriyle örtüştüğünü görmüştür. Milli dayanışma ve milli birliğin temellerinin çocuklukta atılması gerektiğine inanır ve bu açıdan çocuk bayramını son derece anlamlı bulur.

Türkçülük hareketi içindeki bir diğer faal isim Akçuraoğlu Yusuf’tur. O da “fevkâlâde nüsha”da “Millî Şuur ve İnsanî Vicdan Himaye-i Etfale Yardımı Emreder” diyerek okurların cemiyete yardım etmesini ister. Yusuf Akçura’ya göre Himaye-i Etfal Cemiyeti, Hilâl-i Ahmer, Muallimler Cemiyeti, Tayyare Cemiyeti gibi diğer tüm yardım kurumlarının önündedir. Diğer cemiyetlere menba olacaklara daha çocukken o sahip çıktığı için, ana cemiyettir²⁵.

Cenap Şahabettin de “Yoksul Çocuklar” isimli yazısında halkı kimsesiz ve yoksul çocuklara yardım etmeye çağırır. Mensubu olduğu

²⁴ Dergide eski tarz eğitimi eleştiren yazılar da vardır: “Çocuk ve Terbiye, Çocuğun İctimai İhtiyacı”, S 2, 1926; Server Rifat, “Hakiki Masallar: Mektebe Nasıl Başladım?”, S 28, Kanun-ı Sani 1929; Server Rifat, “Hakiki Masallar: Mahalle Mektebinde Nasıl Okudum?”, S 29, Şubat 1929; Server Rifat, “Mektep Binaları ve Hocalar”, S 30, Mart 1929 vb. Bu yazılarda eski anlayış eleştirilirken cumhuriyet idaresi sayesinde çocukların nasıl rahat bir eğitim ortamına kavuştukları özellikle vurgulanır.

²⁵ Yusuf Akçura’nın aynı düşünceleri dile getirdiği “Ana Cemiyet” (S 25, Teşrin-i Evvel 1928) başlıklı bir yazısı daha vardır.

Servet-i Fünûn topluluğunun duyarlılığının önemli bir parçası olan merhamet duygusunu himayeye muhtaç çocuklara yansıtır. Cenap Şahabettin için çocuk insanlığın baharı, sabahı ve goncasıdır. Bir milletin istikbalidir. Bu görüşlerini artık sadeleşmiş bir dil fakat Servet-i Fünûn'un estetiğe verdiği önemi koruyarak ifade eder: *“Bu yoksul yavru yoksulluğundan ölürse kaybedeceğimiz tek bir çocuk değil, hayır değil, bir baba yahud bir ana, elhasıl bir aile nüvesidir. Her çocuk bir cemiyet ümididir; onda bilkuvve bir aile-yi istikbal yaşar. Onun sukûtuyla âtînin dallarında bir yuva yıkılır. Ve bütiün Türk fideliği filizlenmeden harap olmuş olur.”* (Nisan 1927, s.16)

Süleyman Nazif, “Unutmayın... Ve Verin!” derken meseleye dinî açıdan yaklaşır. Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin İslâmiyet için şehit düşenlerin çocuklarına sahip çıktığını belirtir. Yazının en çarpıcı tarafı İstanbul'da on beş ailenin Hacca gideceğini öğrenmiş olan Süleyman Nazif'in onlara yaptığı çağrıdır. İngiliz müstemlekesi olan bir diyara gitmek yerine gönüllerindeki Kabetullah'ı tavaf etmelerini ister. Hac için ayırdıkları parayla Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne yardım etmelerinin çok daha büyük bir sevap olacağına inanır. Son derece duygusal ve etkili bir üslûpla herkesi elinden geldiği kadarıyla şehit çocuklarına sahip çıkmaya davet eder:

“Unutmayınız! Unutmayınız ki babaları sizi kurtarmak için mazide meydana atıldılar... Öldüler. Öldüler ve kurtardılar. Kendileri de evlâdınızı kurtarmak için müstakbelde iktiza ederse, tıpkı babaları gibi ateşe atılacaklar ve belki yine onlar gibi ölecekler!

Veriniz!” (Nisan 1927, s. 22)

Öğretmen yazarlarımızdan Halide Nusret “En Büyük Vazife” adını taşıyan şiiriyle fevkâlâde nüshaya katkıda bulunmuştur. Çocuğa hürmet edip, önem vermek gerektiğini vurgular. Her kız çocuğu geleceğin annesi, her erkek çocuğu geleceğin askeridir. Geleceğin Mustafa Kemalleri, İsmet Paşaları, Fevzi Paşaları bugünün çocukları içinden çıkacaktır²⁶.

Bir başka kadın öğretmen yazar, Şükûfe Nihal, okurlara seslenirken Tevfik Fikret'in mısralarını başlık olarak seçmiştir: “Avare Çocuklar: Hele Sizler! Hele Sizler!...” Bir anne hassasiyeti ile konuya yaklaşır: *“Gözlerimi hayata açtığım günden beri duyduğum bin bir ıstırap arasında ruhumu en çok sarsan şey çocuk acısı oldu. Dünyanın sefillerini, dünyanın bedbahtlarını gözlerimle gördüm; fakat hiçbir şey kalbimi bedbaht bir çocuk, ağlayan bir çocuk kadar derinden kemirmedi.”* (Nisan 1927, s.25). Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne minnet ve şükran duygularını ileten Şükûfe

²⁶ Halide Nusret'in bu şiiri Haziran 1927 tarihli 9. sayıda da yayınlanır.

Nihal, bakımsız – kimsesiz– yoksul çocuklara el uzatmanın vatan ve vicdan borcu olduğunu haykırır²⁷.

“23 Nisan ve Himaye-i Etfal” isimli yazısıyla Ruşen Eşref de yardım çağrılarında katılır. 23 Nisan’ın Türk tarihindeki öneminden söz eder. Dileği bu bayramın gelenek haline gelmesi ve Türkiye Cumhuriyeti var oldukça kutlanmasıdır:

“Gazi’nin eliyle açılan bu kapı, o kapıdan girenlerin dalgalı bir iman ötesinde aradıkları uzun ufuklar, bu ufukların maverasında sezdikleri altın ışıklar, mefkûre ışıkları... Yeni başlangıcımızın ilk günü yedinci defadır gözümde böyle bir tecellâ hâlinde canlanıyor.

Millet evinin açıldığı bu vatan gününü o vatana kurmak uğrunda canlarını heba edenlerin bergüzârlarına da gün saymakla Himaye-i Etfal Cemiyeti çok manâli, çok mühim bir harekette bulunmuş oldu. Çünkü bütün millet kendi evinin ilk açıldığı, kendi kulağına ilk kurtuluş nidalarının geldiği bir günü şenlikle yâd ederken Himaye-i Etfal onu en yüksek millî servet olan çocuklarını da düşünmeye davet ediyor. Yakın olsa da artık ancak çok kudsi bir mazi hatırasının can u cûşiş verici hayalinden ibaret kalan bu günde milletin rüyalı nazarlarını istikbalin ümid ve emel menbaına da celb ediyor. Ona demek istiyor ki 23 Nisan’ın ebedîleşmesini dilersen onun manâsını senden sonrakilere de nakl et. Öyle yap ki her yıl daha çoğalmış Türkler o manzaradan ibret alsınlar. Onu bir hakikat ananesi hâlinde can evlerine soksunlar. Onun manâsını dâima dâima daha, daha yükseltsinler. Nesillerimiz ta haşre kadar bu tecellâ etrafında zinde toplansınlar.

Filhakika 23 Nisan’ın manâsını seven her Türk nazarında adsız şehitlerin kendi canlarıyla vatana hizmet ettikten sonra vatanın ilerki ihtiyaçları, hizmetleri için de mübarek vücûdlarına halef diye bıraktıkları çocuklara perestîş etmemek kabil değildir.

(...)

(...) Onun için büyük Türkler’i düşündüğümüz ve tebcil ettiğimiz bu mukaddes hatıranın gününde küçük Türkler’in kıymetli hayatlarını da tazîz edelim. Büyük Türkler’in milletçe sevindiği gün olan 23 Nisan Türkler’in de milletçe düşünüldüğü gün olsun” (23 Nisan 1927, s.27-28).

İbrahim Alâaddin’in bu nüshadaki yazısı “Çocuk Hazretleri” başlığını taşımaktadır. Batıda çocuğa verilen önemi anlatan yazıda bizim

²⁷ Özellikle “kadının eğitimi ve sosyal hayata kazandırılması” konusunda yazılar kaleme alan Şükûfe Nihal, “kimsesiz çocuklar ve onların eğitimi” ile ilgili yazılar da yazmıştır (bkz. Hülya Argunşah, *Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal*, Akçağ Yay., Ankara, 2002).

çocuğun değerini anlamakta geç kaldığımız ve buna bağlı olarak Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin büyük bir boşluğu doldurduğu vurgulanır.

Mehmet Nureddin'in "Türk Çocuğuna Dâir" adlı yazısı da fevkâlâde nüshadaki etkileyici ve Milli Mücadele ruhunu aksettiren metinlerden biridir. Yazar işgal İstanbul'unda karşılaştığı iki çocuğu anlatır. Çocuklardan birisi, bir Rum kadınının verdiği çukulatayı ayağının altında ezmiş ve bu hareketi ile Mehmed Nureddin'e tehdit altındaki bu şehirde yaşamak için teselli ve güç vermiştir. Diğer çocuk, bir dilencidir. Çağaloğlu'nda tesadüf ettiği bu çocuk da bir Fransız papazın vermek istediği sadakayı almamıştır. Bu iki çocuk insiyakî davranışlarıyla mayalarındaki gururu, hamiyeti ortaya koymuşlardır. Böylesine büyük meziyete sahip olan Türk çocuğuna fakirliğin, çaresizliğin yakışmadığını dile getiren yazar, Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne müteşekkirdir.

Fevkâlâde nüshadaki bir başka anı da Aka Gündüz'e aittir. "Birkaç Çocukluk Hatırası" başlığının altında üvey annesinden gördüğü eziyetleri anlatır ve sözü çocuk bayramına getirir. Üvey annesinden sürekli dayak yemiş, hakaret işitmiştir. Bu yazıda aktardığı hatıraların en çarpıcısı, boğazına kaçan balık kılıçığını üvey annesinin önce çatalla, ardından pırasa ile çıkarmaya çalışması, bu sırada çocuğun kan revan içinde kalmasıdır. Oysa komşuları hekimdir. Ancak üvey anne ona müracaat etmemiştir. Öksüz bir çocuk olarak annesizliğin ne demek olduğunu çok iyi bilen Aka Gündüz, ülkedeki çocukların geleceğinden son derece umutludur. Devletin sahipsiz ve yoksul bütün çocuklara el uzatacağına ve kendi talihsizliğini cumhuriyet idaresinin himayesi altında hiçbir çocuğun bundan sonra yaşamayacağına inanır. Çocuk bayramı olan bir memleketin evlâdları doya doya çocukluklarını yaşama hakkına sahiptirler. Yazar duygularını lirik bir üslûpla aktarır:

"Bugün 23 Nisan. Bakıyorum ki çocuklar bayram ediyor. Edin çocuklar! Bayram edin. Madem ki birer babanız, birer ocağınız ve bir tam vatanınız var, bayram edin çocuklar! Her gülüşünüz karlı başımda bir bahar oluyor. Eğleniniz çocuklar! (s. 49)

(...)

(...) Cıvıltılı, şakrak sesleriniz, yeni Türk tarihini ifade ediyor. Madem ki bir milletiniz var, öksüzlük mevzuubahis değildir. Madem ki derli toplu bir vatanınız, derli toplu amcalarınız var, yetimlik manâsı kalmamıştır. Çocuğu gülen toprağın tarihine gözyaşı damlamaz. Çocuğu benimseyen vatanın hududları çeliktendir. Çocuklar! Kendi sarayınızın etrafında birer istikbal hükümdarının gurur ve neşesiyle oynayınız, bayram ediniz ve şayet

gözlerimi coşkun görürseniz biliniz ki ömrümün ilk sevincindedir” (23 Nisan 1927, s. 51)²⁸.

Aka Gündüz yukarıdaki satırlarda her ne kadar çocuklara seslense de yazının geneli çocuğa değil, onu yetiştirecek olanlara yöneliktir. Acı çocukluk hatıralarını unutmayan bir yetişkin olarak, himayeye muhtaç çocukların Himaye-i Etfal Cemiyeti sayesinde bir anlamda devlet garantisi altında olduğunu bilmek onu rahatlatır. Çocuk bayramı bu rahatlığı artırır ve artık bütün Türk çocuklarının geleceklerinden emin bir şekilde yaşama hakkına sahip olduklarını düşündürür.

Aka Gündüz’ün dergide yetişkinlere hitap ettiği başka yazıları da vardır. Bu yazılar “İstırap Hikâyeleri” ana başlığı ile yayınlanır. Hakiki hayat sahneleri yazarlar için bol miktarda malzeme içermektedir. Roman ve hikâyelerinde toplum hayatındaki ıstırap sahnelerini yansıtan yazar *Gürbüz Türk Çocuğu*’nda da aynı yaklaşımını devam ettirir. Ancak derginin ana meselesi çocuk olduğu için buradaki yazılarda yazarın dikkati özellikle çocuğa yönelmiştir. Çocuklara ait ıstırap hikâyeleri nakleder. Hikâyelerin büyük kısmının kahramanı çocuk olsa da bu metinler yetişkinlere mesaj vermek üzere kaleme alınmıştır. “Bir Kış Gecesi”nde (S 1, Teşrin-i Evvel 1926) barınacak yerleri olmayan çocukların sefil hayatlarından söz eder. Yazıda bu çocukların sahipsiz oldukları vurgulanmış, onlara kucak açacak bir müesseseye duyulan ihtiyaç hissettirilmiştir. Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin yayın organı olan bir derginin ilk sayısında yer alan bu yazı son derece anlamlıdır. Dergi daha ilk sayıda Himaye-i Etfal’in toplumda ne kadar büyük bir ihtiyaca cevap verdiğini hissettirir.

Aka Gündüz, çocuğun sadece iyi gıda almasına değil, ruhunu beslemeye de önem vermek gerektiğini bilir. Doğru dürüst beslenemediği gibi ruhî açıdan da muhtaç olduğu desteği göremeyen ancak şahsiyet sahibi

²⁸ 23 Nisan ve çocuğun önemini dile getiren bir başka edebiyatçı da Celâl Sâhir’dir. Mayıs 1928’deki 20. sayıda çıkan “23 Nisan” başlıklı yazısını şu sözlerle bitirir: “Çocukların bayramı, melek olmak için kanatları ve insan olmak için günahları eksik olan yavruların içlerinden esen sevinçlerle baharın rüzgârları ve kuşları gibi uçtuıkları ve cıvıldaştıkları gün, hepimizin onların kalabalığında, şu esmer ve sarışın küçük insanlar ordusunda yarının başı ve vücudu gürbüz büyük adamlarını hayalen görerek göğüslerimizi itimian ve gurur ile kabarttığımız gün, milli istikbal günü! Yakın bir mazinin felâketleri önünde isyan ile şaha kalkan milli azmi hafızamızda ve istikbalin bütün mukaddes ümitlerini muhayyilemizde canlandıran 23 Nisan yılın bütün günleri içinde en azizidir” (s.37). Şairin çocuğun orduya bağlılığını anlattığı “Ordu Orta Mektebi Marşı” (S.20, Mayıs 1928) isimli şiiri dil zevki vermekten uzaktır. Dergide Celâl Sâhir’in akıcı bir dille yazılmış “İmtihandan Sonra” (S. 20, Mayıs 1928), “Vatan ve Gazi” (S.25, Teşrin-i Evvel 1928) adlı güzel çocuk şiirleri de vardır.

bir çocuğun hikâyesini “Çürük Bir Elma İçin”de (S 2, Teşrin-i Sani 1926) anlatır. Anlattığı hadiseye yazar bizzat şahit olmuştur. Bir lokantanın vitrinindeki elmaları yutkunarak seyreden çocuk lokantaya girip çıkanlara, garsonlara bir elma yiyebilmek için yalvarır. Herkesten ret cevabı alır. Çocuk sonunda bir çare bulur. Attığı bir taşla camı kırar ve lokantanın sahibine bir elma verirse camı kimin kırdığını söyleyeceğini ifade eder. Verilen çürük elmayı afiyetle yedikten sonra da suçlunun kendisi olduğunu açıklar. Çocuğun “*Ne yapayım? Param yoktu ki, bir taşım vardı, onunla elma aldım*” (s.25) cevabı çaresizliğin yanı sıra pratik zekâyı, medenî cesareti ve dürüstlüğü de göstermektedir. Hüseyin Cahit Yalçın’ın *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri*’nde yer alan “Sıcak Çorba” isimli hikâyesini²⁹ andıran bu metinde aç insanın karnını doyurabilmek için her şeyi göze alabileceği gerçeğine dikkat çekilmiştir. Bir dükkanın camını kırmak yanlış ve ceza gerektiren bir davranış olsa da merhamet duygusunu tanıyan insanın bu çocuğa hak vermemesi mümkün değildir. Asıl eleştirilecek şahıslar, fakirliğe, açlığa, çaresizliğe duyarsız olanlardır. Attığı taş, bîçare çocuğun sesini duyurabilmesinin tek yoludur. Ve aslında bu taş merhamet duygusuna yabancı olanların kafasına atılmıştır. Açlık insanı çok daha büyük suçlara itebilir. Hele çocuk yaşta tanışılan açlık, geleceğin suçlularını hazırlayabilir. Aka Gündüz, bu çocuklara sahip çıkmanın sadece bir insanlık vazifesi olmadığını, memleketin gelecekteki huzuru için de bunun şart olduğunu düşündürmektedir.

Yazarın “Bir Koltukta İki Karpuz” (S 37, Teşrin-i Evvel 1929) isimli hikâyesinde de süt annelik yaparak para kazanmaya çalışan yoksul bir kadının dramı anlatılır. Başkasının çocuğuna süt veren zavallı anne, kendi evlâdını köye göndermek zorunda kalır. Bu hikâye ile dikkatler Anadolu kadınının çaresizliğine ve yoksulluğuna çekilir. Hikâye yoksula karşı merhamet, zengin fakat taş yüreklilere karşı nefret uyandıracak tarzda kurgulanmıştır.

“Kambur Vicdanlar” (S 3, Kanun-ı Evvel 1926) bir diğer ıstırap hikâyesidir. Babası Milli Mücadele’de şehit düşen, annesi bakımsızlıktan hasta olup ölen bir çocuğun yürek parçalayıcı hikâyesi anlatılır. 7-8 yaşlarındaki bu şehit çocuğuna önce mahalleli sahip çıkmış, ardından çocuk zengin bir aileye evlâtlık verilmiştir. Uzaktan bakınca kız yeni ailesiyle rahat gibidir. Beslenmesine dikkat edilir, üstünde güzel kıyafetler vardır. Ancak çocuk bir hizmetli gibi kullanılmakta, yaşının kaldıramayacağı işlere koşulmakta ve dayak yemektedir³⁰. Bîçare çocuk, her mihnete katlanır. Çünkü sığınabileceği bir yer yoktur. Yediği şiddetli bir dayak neticesinde

²⁹ “Sıcak Çorba”da fuhuş yapan kadın polis tarafından götürülürken hapiste yemek yiyebileceğini söyleyerek teseli bulur.

³⁰ Bu küçük kız çektiği çileyle, Sami Paşazade Sezai’ nin *Sergüzeşt*’indeki Dilber’i andırır.

kambur kalır. Yazar, hikâyesini şehit çocuklarına bu şekilde muameleyi reva gören “kambur vicdanlılara” ithaf etmiştir. Bu metinde de kimsesiz çocuğu sahiplenecek bir müesseseye duyulan ihtiyaç hissettirilmektedir. Aka Gündüz, özellikle kimsesiz çocuğu evlâtlık olarak vermenin doğurabileceği sonuçlara dikkat çekmek istemiştir. Bu hikâyenin yayınlandığı sayıda yer alan “Sorulan Suallere Cevap” başlıklı sütunda da aynı konu üzerinde durulmuştur. Dergiye yöneltilen sorulardan biri Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin kız çocukları evlâtlık olarak verip vermediğidir. Derginin cevabı Aka Gündüz’ün anlattığı durumun bir başka ifadesidir: “*İlk teşekkülümüz zamanlarında verdiğimiz kız çocuklarına hizmetçi muamelesi yapıldığından evlâtlık vermekten sarf-ı nazar ettik. Himayemizdeki çocukları müesseselerimizde kendi evlâdımız gibi yetiştirmek en büyük emelimizdir*” (Kanun-ı Evvel 1926, S 3, s.40). Bu açıklama bile, kurumun çocuğa şefkatle yaklaştığını, sorumluluğu tamamen üstlendiğini ve ciddiyetini göstermeye kâfidir. Aka Gündüz’ün hikâyesi, verilen cevabı somutlaştırmaktadır³¹. Kimsesiz çocukların evlâtlık verilmesine Şükûfe Nihal de “Evlâtlık” (S 25, Teşrin-i Evvel 1928) isimli yazıda karşı çıkar. Yakup Kadri “Evlâtlık ve Besleme Âdeti” (S 37, Teşrin-i Evvel 1929) başlığıyla yazdığı yazıda çocuğun bütün fakirliğine rağmen kendi ailesiyle yaşamasının, ruhî dengesi açısından çok daha yararlı bulur. Yetim ve öksüz çocukların hayır kurumlarından alınıp besleme veya evlâtlık olarak evlere yerleştirilmesini de doğru bulmaz. Görüldüğü gibi Himaye-i Etfal Cemiyeti farklı zamanlarda yayınladığı bu yazılarla çocuğu ucuz bir iş gücü olarak gören zihniyetlerle de mücadele etmektedir.

Gürbüz Türk Çocuğu’nda Yakup Kadri’nin bir yazısı daha vardır. “Köylü Çocuğu” (S 28, Kanun-ı Sani 1929) adlı bu yazı Himaye-i Etfal Cemiyeti’ne hitaben yazılmıştır. Anadolu çocuğunu Milli Mücadele yıllarında tanıyıp ona hayranlık ve saygı duyan Yakup Kadri, cemiyetin çocuk yaşta hayatın binbir sıkıntısıyla yüz yüze gelen ve vaktinden önce ihtiyarlayarak çöken köylü çocuklarına da el uzatmasını diler:

“Anadolu çocuğu şimdiye kadar pedagojiye hiç geçmemiş bir insanî ve ictimâî tip olsa gerektir. Yüzü karlı dağların tepeleri gibi dumanlı, derisi boz toprakların sırtı gibi yanık ve sert küçük Türk köylüleri daha on yaşlarından itibaren birer olgun ve geçkin adam manzarasını gösterirler ve

³¹ Hikâyenin bittiği sayfada, ayrı bir sütunda çocuğun ağızından yetişkinlere şöyle seslenilir: “*Bizi dövmeyiniz! / Anneler, babalar! Ablalar! / Ağabeyler! Amcalar! Teyzeler! / Halalar! Bildikler! Bütün / Büyükle! Bizi dövmeyiniz!*” (s.16). Aynı sayıda Ahmet Rasim’in başlıksız bir yazısında da çocuğu dövmenin sakıncaları üzerinde durulur. Ahmet Rasim’in işaret ettiği bir başka husus da çocuğun çevresindeki her şeyi anlayabileceğidir. “*Çocuktur, daha anlamaz*” düşüncesiyle çocuğu hafife almamak ve ona sevgiyle yaklaşmak gerektiği belirtilir.

bu yaştan itibaren köyün bütün ağır işleri bu körpe mahlûkların omuzlarında. Esasen daha bir yavru iken türlü türlü hastalıkların pençesinde yıprana yıprana bir müteharrik mumya şekline girmiş vücudları bu nabemevsim mezahimin altında bütün insanî tenasübünü kaybeder. Bu bizim için artık anlaşılmaz, tanınmaz bir mütereddi mevcuttur. Dimağı da bünyesi gibi teşekkül ve tekâmüle vakit bulamadığı için bize ne kim olduğunu, ne istediğini, ne –eğer var ise- neşatının sebeplerini anlatabilir. Zavallı bir sfenks gibi camid, muzlim ve sükûttür.

Ben Sivrihisar havalisinde, bir köyde on altı - on yedi yaşlarında bir çocuk gördüm ki çoktan evlenmiş ve boşanmış bulunuyordu! Anadolu'da evlenmenin ne olduğunu bilirsiniz. Bu alelâde cinsi bir ihtiyaca delâlet etmekten ziyade iktisâdi bir zarûret neticesidir. Sert ve yalçın toprak ancak dört kolun mütemadî sayı sayesinde bir boğazı doyurabilir. İşte on beş yaşındaki çocuk daha gülüp oynamaktan başka bir şey yapmaması lâzım gelen o çağda, realitenin kurbanı olmuştur.

On yedisinde bir dul erkek halini almış böyle bir zavallıdan yirmi beş- otuz yaşından sonra ne hayır umarsınız? Ve o kırkında artık bitkin, ihtiyar bir insandır.

Acaba günün birinde Himaye-i Etfal Cemiyeti şimdilik yalnız mahdut bir kısım çocuğa münhasır kalan hayırlı faaliyetini köylü çocuklarına da teşmil etmek imkân ve vesaitini bulabilecek mi? Herhalde bu mühim ve büyük işin yalnız hüsn-i niyetle başarılamayacağını biliriz. Lâkin mevcut olan hüsn-i niyetle maddî imkân inzimam edinceye kadar bahsettiğimiz şu şerait içinde kim bilir kaç köylü neslinin daha mahv ve tebah olacağını düşünerek tüylerimiz ürperiyor” (s. 2).

Yakup Kadri'nin bu kısa yazıda sözünü ettiği çilekeş Anadolu çocuğu *Milli Savaş Hikâyeleri*'ndeki “On Dört Yaşında Bir Adam” ya da Halide Edib'in *Dağa Çıkan Kurt*'undaki “Himmat Çocuk” hikâyesindeki hayatın en zor durumlarıyla karşılaşmış çocukları akla getirmektedir. Yakup Kadri, Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin faaliyet alanını genişleterek onların sorunlarıyla da ilgilenmesini bekler³².

³² Aslında cemiyet bu ihtiyacın farkındadır. Derginin 19. sayısından itibaren (Nisan 1928) “Köylülerin Köşesi” başlığıyla bir bölüm karşımıza çıkmaktadır. Köylü okurlar çoğaldığı için onlara da sayfa ayrıldığı ifade edilir ve bu sütunda köylüye çocuğun önemi anlatılır. Bu sayıdan itibaren Halit Fahri'nin “Köylüyü Sevelim” adını taşıyan şiiri gibi şehirli ile köylü arasında sıcak bir köprü kurmaya çalışan metinler yayınlanmaya başlanır. Cemiyetin yurt sahında açtığı şubeler (Afyonkarahisar, Akseki, Avanos, Babaeski, Bartın, Biga, Bozüyük, Bursa, Çankırı, Demirci, Diyarbakır, Elaziz, Erbaa, Erzincan, Eskişehir, Fenike, Gaziantep, Gemlik, Giresun, Gönen, Isparta, İnebolu, Kars, Keşan, Kocaeli, Kuşadası,

Cemiyete destek isteyen bir başka isim, Faik Ali'dir. "Hemcinsine İmdat ile İnsan Olur İnsan" (S 42, Mart 1930) başlıklı şiir "*Şair Faik Ali Beyefendi mecmuamıza bir şiir göndermek suretiyle teveccühlerini ibraz etmişlerdir. Bu güzel şiiri büyük bir memnuniyetle derc ediyoruz*" açıklamasıyla yayınlanmıştır. Yoksula, kimsesize, yetime, ihtiyaç içindeki herkese yardım etmenin insanlık icabı olduğunu anlatan şiir, Servet-i Fünûn hassasiyeti ile kaleme alınmıştır³³. Faik Ali'nin Anatole France'dan naklettiği "Fakir Doğmak Saadeti" (S 43, Nisan 1930) adlı yazıda da her sıkıntıya rağmen hayatı sevmek gerektiği, zorlukların insanı olgunlaştırıp hayata dayanıklı hale getirdiği anlatılır.

Ömer Bedrettin, "Yarının Güneşleri"nde (S 24, Eylül 1928) Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne yardım etmeyi "vatan borcu" olarak görür: "*Onları, o yoksul yavruları bağrına basan Himaye-i Etfale şu mübarek günde candan yardımını esirgeme! Sadaka değil, hürmetle, şükranla vatan borcunu ver; elin erdiği, gücün yettiği kadar ver aziz vatandaş!*" (s.6).

Falih Rıfki da "Halil'in Cumhuriyeti" (S 24, Eylül 1928) adını taşıyan yazıda cumhuriyet idaresinin getirdiklerini anlatır. Eski ile yeni durumu mukayese eder. Dileği cumhuriyeti koruyup devam ettirecek nesilleri bekleyen geleceğin teminat altına alınmasıdır:

"Bizim nesle düşen vazife, büyük eserin yirmi sene bekçiliğini yapmaktır. Bu eseri Halil'in nesli bizden devr aldığı vakit, son günlerimizi ne rahat, ne endişesiz, ne sakin geçireceğiz. (...)

Halil'in nesli için hiçbir ihtimam ve fedakârlıktan çekinmeyelim; o ordunun hiçbir askerini sokakta bırakmayalım.

Bizde himaye-i etfal bir manâsı ile inkılâbın himayesidir. Biz binayı muvakkat destekler gibi tutuyoruz; ebedî temel henüz kucakta, sokakta ve ilk mektepte emekleyen son nesildir.

Büyük eserin emniyeti, bu temelin sağlamlığına bağlıdır!" (s. 2)

Manavgat, Mardin, Mihalıççık, Mudanya, Muğla, Muş, Nevşehir, Ödemiş, Samsun, Silvan, Simav, Sivas, Sungurlu, Tokat) ve buralardaki faaliyetler okuyucuya duyurulur. Toplantıların ve buralarda cemiyetin himayesine aldığı çocukların resimleri yayınlanır. 1930'lu yıllarda da iradeli, azimli, gelecek vaad eden köylü çocuklarının kahraman olduğu hikâyeler göze çarpmaktadır.

³³ Faik Ali'nin dergide yer alan ve Servet-i Fünûn hassasiyetini yansıtan bir başka şiiri, "Bu da Bir Teselli"dir (S 45, Haziran 1930). Şiirde ilerleyen yaşına, saçındaki sayısız her gün artan beyaz tellere rağmen içindeki sönmeyen ateşle tesselli bulan bir insanın ruh hali işlenir.

Bu sözlerin arkasında yazarın Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne verdiği destek hissedilmektedir.

Derginin son yıllarında hitap edilen kitle tamamıyla yetişkinlerdir. Yayın hayatına girdiği ilk günden beri resimli olan ve özellikle de sağlıklı, temiz kıyafetli, güleç yüzlü çocuk resimleriyle verdiği bilgileri somutlaştırma yoluna giden dergiden resimler kalker. Çocukla ilgili her meseleye değinmek yerine sadece çocuk sağlığı ile ilgili yazılara ağırlık verilir. Bu haliyle dergi son dönemlerinde bir fen dergisi görünümündedir. Bunun yanı sıra dergi yöneticilerinin Türkçe'nin sadeleşmesi ile ilgili çalışmaları da ilgiyle takip ettikleri görülmektedir. 26 Eylül 1932'de toplanan Dil Kurultayı'nın yıldönümü artık Dil Bayramı olarak kabul edilmiştir. Bu münasebetle Eylül 1934'te yayınlanan 94. sayı Dil Bayramı'na ayrılmıştır³⁴

Çocuklara yönelik metinlere gelince; 1928-1930 yılları arasında derginin küçük okuyucuları daha fazla göz önünde bulundurduğu ve onlara uygun metinlere bol miktarda yer verdiği görülmektedir. Yetişkinlere seslenen yazılarda dile getirilenler çocuklar için kaleme alınan metinlerde de tekrarlanır. Demokrasiye ve şahsiyet yetiştirmeye yönelik bir eğitim tarzı takip eden *Gürbüz Türk Çocuğu* öncelikle çocuğa Türklük bilinci telkin eder. Buna bağlı olarak da Mustafa Kemal Atatürk ile silah arkadaşlarına duyulan sevgi, saygı ve şükran duygularını pekiştirici, kazanılan zaferin önemini vurgulayıcı metinler yayınlar³⁵. Bu metinler içinde en dikkat çekici olanı ilk

³⁴ Falih Rıfkı “Dil Bayramı” başlıklı yazıda dil bayramının istiklâl bayramı olduğunu belirterek dil ile millet arasındaki sıkı ilişkiyi açıklar. “*Osmanlı dili, Osmanlı milleti kadar uydurma, yapma ve zorlama idi*” (s.4) diyerek bazı kesimlerin cumhuriyet idaresinin silmeye çalıştığı Osmanlıca'ya bağlılıklarını eleştirir. Falih Rıfkı Türk dilinin giderek daha da sadeleşeceğine inanmaktadır. Behçet Kemal, “Dil Bayramı” adlı manzumede özellikle öztürkçe kelimeler kullanarak, yıllardır Osmanlıca ile duygularını aktarmanın sıkıntısını çektiğini, ancak artık Türkçe'nin bütün dikenlerinden sıyrılarak doğallığına kavuşmaya başladığını ifade eder. Metinde yer alan “inan”, “ülkü”, “yalaz”, “yazgaç” gibi kelimeler dikkat çekici ve tasfiyecilerin görüşlerini yansıttıcı örneklerdir. Behçet Kemal, edebiyatçıların hedefinin “*sanatta da bir yeni Ankara kurmak*” olduğunu haykırarak sözlerini bitirir. “Dil Bayramı” bir fikri savunmak için kaleme alınmış, şiir tadı vermeyen bir manzumedir.

³⁵ “Gazi”: “*Babamızı, annemizi / Bizi, sizi, dizi dizi / Tutup kesmek istemişler / Ah ne işler! Ah ne işler! / Hemen büyük Gazi Paşa / Düşmanı boğmuş denizde / Kurtulmuşuz hepimiz de / Böyle geldik biz bu yaşa / Yaşa koca Gazi Paşa !*” (S 3, Kanun-ı Evvel 1926); “Türk”: “*Ben çocuğum, küçüğüm/ Fakat adı büyüğüm/ Budur benim şen türküml/ Türk büyüktür, ben Türküml*” (...) (Kanun-ı Evvel 1926, S.3). Bu telkin şiirlerle sınırlı kalmaz. Marşların sözleri notalarıyla birlikte yayınlanır. “Kardeşler Türküsü”: “*Dumlupınar'da şehit askerin / El ele vermiş yavrularınız / Sakarya denen o şanlı nehrin / Cumhuriyete yadigârınız / Cenk*

sayıda tefrikası başlayan “Uyanıklar Kasabasının Çocuklarıdır”. Tefrika birkaç sayı devam eder. Cumhuriyet’in ilânı ile birlikte “Bezginler Kasabası”nın adı “Uyanıklar Kasabası” olarak değişir. İnsanlar çalışmaya, üretmeye başlarlar. Bakımsız ve pislik içindeki okul düzelir. Çocuklar seve seve okula giderler. Masal şeklinde başlayan ardından da hikâye formatını alan metinde özellikle cumhuriyet idaresinin insanları canlandırıp harekete geçirdiği, adeta uyuyan toplumu uyandırdığı vurgulanır. Öğrenciler “sıhhat kulübü” kurarlar. Salgın hastalıklarla boğuşan genç Türkiye Cumhuriyeti’nde *Gürbüz Türk Çocuğu* da üzerine düşeni yapmış, hastalığa yakalanmamak için dikkat edilmesi gereken hususlar makalelerde anlatıldığı gibi bu tip hikâyelerle çocuk için daha somut ve kalıcı bilgiye dönüştürülmüştür.

Dergide Himaye-i Etfal Cemiyeti’ni çocuğa tanıtma çabası da söz konusudur. Hikmet Şevki’ye³⁶ ait “Kimsesizler Yuvası”nda (S 6, Mart 1927) babası şehit düşen, annesi hastalanıp ölen sekiz yaşındaki Selim’in çilesi hikâye edilir. Dilenerek geçinmeye çalışan Selim’e Himaye-i Etfal Cemiyeti sahip çıkar. Hikmet Şevki’nin “Mukaddes İsim” (S 7, Mayıs 1927), “Kurtaran ve Yaşatan Kuvvet” (Kanun-ı Sani 1929, S 28), “Dinen İnilti” (S 29, Şubat 1929), Nihad Şevki’nin “Yankesici Çocuk” (Nisan 1928, S 19), Ercümert Ekrem’in “Yadigâr’ın Bayramı” (S 20, Mayıs 1928) gibi hikâyeleri kurguları farklı olsa da aynı amaçla yazılmışlardır.

Dergide örnek çocuk tiplerinin yer aldığı hikâyeler de vardır. Nahit Sırrı “Aile Resi”nde (S 45, Haziran 1930) henüz oyun çağında iken babasının ölümüyle annesinin ve kardeşlerinin sorumluluğunu üstlenen Demir’in hikâyesini anlatır³⁷. Çocuk gazete satarak ailesinin geçimini sağlar. Reşat Nuri de Edmond de Amicis’ten naklettiği “Hayırlı Çocuk”ta (S 45, Haziran 1930) para kazanmak için didinen babasına yardım eden çocuğu ideal çocuk tipi olarak çizer. Arkadaşlığın, dostluğun değerini bilen, yoksula hiç düşünmeden el uzatan çocuklar da ideal çocuğun bir başka özelliğini

kardeşiyiz, can kardeşiyiz/ Bir yolda akan kan kardeşiyiz (...) (Aka Gündüz, S14, Teşrin-i Sani 1927,); “Çocuk Marşı”: “*Türk çocukları ! Türk çocukları / Gözler ileri, başlar yukarı / Yarınki hayat yurt ufukları / Her şey sizindir Türk çocukları* “ (...) (Aka Gündüz, S 31, Nisan 1929) vb.

³⁶ Hikmet Şevki “Amcamın Köşesi” sütunuyla da derginin pek çok sayısında çocuk-lara seslenir. “Oğluma” hitabıyla başlayan bu sesleniş mektup şeklinde düzenlenmiştir. Bir amcanın çok sevdiği yeğenine verdiği öğütleri içeren mektuplar tamamen didaktiktir. Çalışmak, tek başına ayakta durabilmek, hayatla mücadele etmek gibi telkinlerde bulunulur.

³⁷ Nahit Sırrı’nın “Onların Sesleri” (S 44, Mayıs 1930) isimli hikâyesinde de anne ve babası ayrılmış bir çocuğun ruh hali anlatılır. Güzel, etkili ve sürükleyici olan bu hikâye, derginin ilk sayısından itibaren hemen her sayıda yazısı bulunan ve çocuklara özellikle hayatın güçlüklerine direnmeyi telkin eden Hikmet Şevki’nin ani ölümü üzerine ona ithaf edilmiştir.

yansıtırlar. Ahmet Rasim'in acı bir çocukluk hatırasını naklettiği "Süt Kardeşim" (S 9, Haziran 1927) isimli hikâyesi ile A.S. imzasını taşıyan "Kanayan El"de (S 19, Nisan 1928) de bu erdemlere dikkat çekilir.

Anne evlât arasındaki sıcak ilişki ("Küçüğün Tesellisi", S 18, Mart 1928; Şükufe Nihal, "Günay'ın Şiiri"³⁸, S 9, Haziran 1927), iyilik yapanın iyilik göreceği, kötülük yapmamak ("Çocuklara Masal: İspenç Horozu ile Kaplan", S 3, Kanun-ı Evvel 1926; "Çocuklara Masal: Sığircık Masalı", S 4, Kanun-ı Sani 1927; Enis Behiç, "Şeytan", S 30, Mart 1929), çalışmanın önemi (Emin Recep, "Kelebek ile Arı Masalı", S.20, Mayıs 1928; Emin Recep, "Çıplak Ayaklı Çocuk", S 24, Eylül 1928; Nurullah Ata, "Tembel Arı", S 24, Eylül 1928; Aka Gündüz, "Mektebe Dönüş", S 37, Teşrin-i Evvel 1929) namuslu olmak, yalan söylememek (Reşat Nuri, "İyi Bir Adamın Romanı", S 42, Mart 1930), tasarruf (S. Necip, "Selma'nın Kumbarası", S 28, Kanun-ı Sani 1929; İsmail Hüsrev, "Çocuklar Paranızı Biriktiriniz", S 29, Şubat 1930), tabiat sevgisi (Kazım Nami, "Ayla Yıldızlar", S 12, Eylül 1927; İsmail Safa, "Bağ Dönüşü", S 24, Eylül 1928; Emin Recep, "Kelebekle Arı Masalı", S 25, Teşrin-i Evvel 1928; Emin Recep, "Mevsimler", S 31, Nisan 1929; Aka Gündüz, "Aylar", S 38, Teşrin-i Sani 1929; Halit Fahri, "Gece", S 39, Kanun-ı Evvel 1929), hayvan sevgisi (Emin Recep, "İpek Böceği", S 23, Ağustos 1928), oburluğun zararı (Nurullah Ata, "Obur Tavşan", S 45, Haziran 1930), meslek tanıtımı (Emin Recep, "Madenciler", S 30, Mart 1929; Nihat Şevki, "İki Binbaşı", S 30, Mart 1930; Halit Fahri, "Asker", S 37, Teşrin-i Evvel 1929) gibi konular da ele alınmıştır. Çocuklar için yayınlanan metinlerde en fazla Emin Recep adı dikkati çekmektedir. Emin Recep'in hecenin kısa kalıpları ve akıcı bir Türkçe ile yazdığı şiirleri günümüz çocuklarının zevk alabilecekleri metinlerdir. Emin Recep'ten sonra dikkati çeken diğer isimler Halit Fahri, Reşat Nuri ve Nurullah Ata'dır (Ataç). Halit Fahri'nin çocuk için yazdığı şiirler son derece sevimlidir. Reşat Nuri ile Nurullah Ata'nın bir kısmı Batı Edebiyatı'ndan nakledilen metinleri de çocuğa uygun bir anlatım ile kaleme alınmış ve çocuğun ruhî gelişmesine katkıda bulunacak niteliktedir.

Dergide çocukta dikkati geliştirmeye yönelik resimler de vardır. Bu resimlerde gizlenmiş olan unsurları bulmaları istenir. Bunun yanında verilen resimlerden hareketle çocuğun hikâye oluşturması da beklenir. Ancak resimlerin bir kısmı Amerikan kitaplarından alınmıştır. Özellikle kızılderiilerin yer aldığı resimler bu kanaatimizi teyit etmektedir. Fıkra ve latifelere yer veren eğlendirici çocuk sayfaları da vardır. "Ölen bir çocuk eğlencesi" olduğu söylenerek Karagöz tanıtılır ("Karagöz-Zavallı Karagöz", S 16, Kanun-ı Sani 1928; Halit Fahri, "Karagöz", S 26, Teşrin-i Sani 1928).

³⁸ Bu şiirde Şükufe Nihal üç yaşındaki kızı Günay'ı çocuk dili ile konuşturur ve ona duyduğu sevgiyi dile getirir. Bugün de kullanılabilecek sevimli bir şiirdir.

Gürbüz Türk Çocuğu Dergisi, geleceği teminat altına almada ilk yolun çocuğa değer vermekten geçtiğini farkedene hükümetin ciddî ve bilinçli çocuk politikasını yansıtan bir süreli yayındır. Bu politikanın şekillenmesinde Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin ve cemiyetin yayın organlarının da payı vardır. Yani dergi cumhuriyet idaresinin çocuk için takip ettiğı yolu gösterdiği gibi bu yolu aydınlatıp genişletme gibi bir rol de üstlenmiştir. Dergide yazıları yayınlanan bütün edebiyatçılar çocuk meselesine istikbal açısından bakarlar. Özellikle bu vatani kanları bahasına armağan etmiş şehitlerin evlâtlarına sahip çıkan bir kurumun mevcudiyetini bilmek vicdanları rahatlatır. Kurumun sadece şehit çocuklarına değil şu veya bu sebeple himayesiz kalmış bütün çocuklara kucak açması, onlara sağlam bir istikbal oluşturmaya çalışması da üstlenilen vazifeyi daha da ulvileştirmektedir. Yazarlar böyle bir kurumun savaş sonrasında sıkıntılı bir ekonomi içinde bulunan hükümetin ayırabileceği sınırlı para ile ayakta duramayacağı farkındadırlar. Bu sebeple hemen hepsi halka destek çağrısında bulunur ve yardımları arttırmaya çalışır. Yardım çağrıları en fazla 23 Nisan tarihinde yapılır. Millet iradesinin yansması olan Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı bu günün milletin istikbali demek olan çocuklara armağan edilmesini yazarlar son derece anlamlı bulurlar. Hepsi o ateşten günleri yaşamıştır. Henüz üstünden az bir zaman geçen o günlerin heyecanı ile kaleme sarılırlar. Duygu dolu satırlar ve samimi bir heyecan ile mesajlarını verirler. Dergi ailelere çocuk bakımı konusunda rehber olma ve aileleriyle birlikte yaşayan çocukların ruhî gelişmelerini destekleme çabası ile de örnek bir süreli yayındır.

Günümüz Türkiyesinde “gürbüz Türk çocuğu ütopyası”nın ne yazık ki uzağındayız. Çünkü kurucuların hayati önemi haiz bir sorun olarak gördükleri çocuk sorununu, varisleri aynı ölçüde ciddiyetle ele almamışlardır. Bu yüzden bugün neredeyse kangren haline gelmiş bir “çocuk sorunu” (sokak çocukları, tinerci çocuklar, dilendirilen çocuklar, dayak yiyen çocuklar, eğitim imkânından yararlanamayan çocuklar, kız olduğu için ikinci sınıf vatandaş muamelesi gören çocuklar, boşanmış ailelerin himayesiz çocukları ve çok daha önemlisi “vatandaşlık bilincine” ulaşamamış bireylerden oluşan bir toplum) vardır.

Kaynaklar

- Akın, V. (2000) *Bir Devrin Cemiyet Adamı Doktor Fuat Umay*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara.
- Albayrak, H. (1988) “Himaye-i Etfal Cemiyeti”, *Tarih ve Toplum*, C 9, S 52, Nisan 1988.

- Argunşah, H. (2002) *Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal*, Akçağ Yay., Ankara.
- Aslan, İ. (1982) “Dünyanın İlk Çocuk Bayramı 23 Nisan ve Uluslar Arası Çocuk Yılı”, *Bellekten*, S 183, Temmuz 1982, s. 567- 593.
- Çengelci, E. (1996) *Cumhuriyet Türkiyesinde Sosyal Hizmetlerin Örgütlenmesi*, Şafak Mat., Ankara.
- Gürbüz Türk Çocuğu*, 1926-1935 yılları arasında çıkan sayılar
- Konar, E. (2003) “Çocuk Siyaseti ve Gürbüz Türk Çocuğu Dergisi”, *Tarih ve Toplum*, C 40, S 235, Temmuz 2003, s.20-22.
- Okay, C. (1999) *Belgelerle Himaye-i Etfal Cemiyeti (1917-1923)*, Şule Yay., İstanbul.
- Sertel, S. (1987) *Roman Gibi*, (2.b) Belge Yay., İstanbul.
- Sönmez, C. (1992) *Atatürk ve Çocuklar*, Ajans-Türk Mat., Ankara, 1992.
- Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu*, Ay Yıldız Mat., Ankara, 1959.
- Umay, F. (1946) “Çocuk Esirgeme Kurumu 25 Yılda Neler Yaptı”, *Türk Kadını*, C 3, S 4, Haziran 1946, s. 4-6.